

R. 3. 175 ll.

32 ~~34~~

DISSERTATIO POLITICA
De
BELLO & PACE,

Quam
Sub gratiosissimis Domini
DEI Zebaoth auspiciis,
Consentiente & approbante Amplissimo
Philosophico Senatu,
In illustri Salana

Publicè discutiendam exhibens

M. JOHAN CHRISTO-
PHORUS SELD Hilperh, Franc.

Et

PHILIPPUS JACOBUS HEUSTREW
Martisb. Misn.

IN AUDITORIO PHILOSOPHICO.

Die Aprilis.

TYPIS STEINMANNIANIS,

M. DC. XXXVII.

V I R O

*Eruditâ virtute & virtuosâ auctoritate
præstantissimo*

DN. A M B R O S I O

B O R S T O R H E N /

Reginung
Curia Provincialis, quæ Martisburgi est, Se-
cretario dignissimo;

Nec non

Præstantissimo atque eximio

DN. M. VALENTINO HEUSTREW,

Rectori Scholæ ejusdem dignissimo;

Ut &

V I R I S

Reverendis, humanissimis, doctissimis,

DN. ALBINO B X B U S M E N /

Ecclesiæ Cathedralis Diacono;

Item:

DN. CHRISTIANO BREVERO,

Ecclesiæ oppidanæ SubDiacono,

VIGILANTISSIMIS, FIDELISSIMIS.

Dn. Promotoribus & fautoribus, Propatri, Pa-
tri, ac Affinibus suis, nullo non observantiæ cultu
æviternum prosequendis.

*Hoc exercitium Politicum in debita grati-
tudinis ac observantiæ signum
offert*

RESPONDENS.

LITERAS alias causas externas Rempub.
 corruptentes, non minimum locum etiam oc-
 cupat bellum Externum. Licet autem illud per
 se prorsus non sit damnabile, sed divinitus po-
 tius concessum, imò præceptum, obvium ta-
 men est, nil nisi destructiones & confusiones
 hinc exoriri. Ad arma enim si deveniatur, sensim omnis in-
 cipit frigescere pietas, LL. silent, Magistratum vilescit auto-
 ritas, jacet virtus, impunè facere ferè licet, quicquid lubet, dis-
 sipantur cætus docentium & discientium, non minùs quàm fu-
 mo apes. In solitudinem omnia rediguntur, ut verè & sapienter
 Ennius apud Cic. lib. 7. epist. jam dixerit: judicia non esse possunt
pace sublata Hoc considerantes, paucula quæda generaliora de
 hac materia *in Jeds & lxx* in medium proferemus ac eruemus, præ-
 euntibus *Scholasticis in 3. sent. Summistis*, præsertim *Cajetano*, *Sylve-*
stro, voce bellum: Scriptoribus rei bellicæ & veteribus, potis-
 simùm *Vegetio*, qui ex commentariis *Catonis*, *Celsi*, *Trajani*, *A-*
driani & *Frontini* lib. quatuor complexus est Epitomen Institu-
 torum rei militaris, *Julio Frontino*, qui libros quatuor stratage-
 maticòs scripsit, & aliis, itemq; recentioribus, *Wilhelmo Ballai:*
Jacobo Comite à Purlilien; *Leonhardo Fronspergio:* *Svendio:* *Lipio:*
Bocero: *Reusnero;* quibus adde scriptores Politicos *Tolosanum,*
Althusium, *Junium,* *Cl. Besoldum,* *Cuneum,* *Schönborn,* *Cl. Heiderum.*
 Sequitur itaque

ARTICULUS I.

Continens belli notationem & de-
 finitionem.

NAtales autem suos debet *Bellum* i. apud *Latinos* non tam §. 1.
ἀντιπαροισ, ut dictum videatur quasi minimè bellum, quod
 Erymon multis abblanditur; nec tam à bellua. quod belluarum
 fit in mutuum sævire exitium, ceu sibi persuadet *Festus* & *Bo-*
cerus l. i. de bello c. 3. n. 2. cit. *Schönb.* lib. 6. *Polit.* c. 1. Nec tam
 quod rei bellæ causa suscipiatur, utpote quæ singula allusio-
 nes & *ἀνεπίμνη*; non verò nativæ notationis genium æmulantur,

quàm à duello: quippe licèt multi sint milites; duæ tamen partes sunt, & inter duos tantùm primum bellum fuit, inquit illustris militiæ literariæ dux Scaliger in lib. 3. Poët. c. XC.

2. Apud Græcos, *ἡ πόλις* vertere, unde *πόλις* non tam quod plura everrat, quàm excitet, utpote quæ notatio fundamentum nimis remotè arcessit ab effectu per accidens petito, quam quod varias experiatur vicissitudines, ad quas alludit Seneca, Theban. apud Lips lib. 5. Pol. c. 5. Licèt omne tecum robur Græciæ feras: Licèt arma longè miles ac latè explicet. *Fortuna belli semper anticipi in loco est.*

3. Apud Ebræos, radici vel *קָרַב* quæ significat *vesci, edere, pugnare.* Nam *קָרַב* & gladius, inquit Mercerus, devorat hominum corpora. Est ergò cadere tam ore & dentibus, quàm gladio ore gladii, ut loquuntur Ebræi, quod est pugnare Bell. ut notat Mercerus in Thef. Pagn. hinc derivatum *קָרַב*, Est enim nomen, inquit R. David in Lib. Rad. citantib. Mercero & Cornelio Bertramo, quod videtur esse formæ *קָרַב* etsi per Seghol scribatur, nisi malis esse formam *קָרַב* & secundùm aliam formam *קָרַב* vel rad. *קָרַב* Chal. *קָרַב* appropinquari, accedere, hinc derivatum *קָרַב* bellum, prælium apud Pagn. in Thesauro.

S. 2. Definitur ab Althus. c. 19. Pol. Actio hostili ad injuriam propulsandam, vel vindicandam à Magistratu vi armis, contra hostes pacis retinende, vel consequende causa legitime suscepta & administrata. Quæ definitio præ cæteris, quales à scriptoribus passim circumferri solent, videtur sustinere posse examen juxta regulas bonæ definitionis ex Arist. 6. Top. ut & 4. & 7. ll. cc.

S. 3. Intelligitur verò Bellum (quod ex parte definitionis notatum erat) non in singulari & concretivè sumtum habità ratione ad circumstantias, & appendices, quas vocant, individuales personarum, loci, temporis, & causarum: quia hoc argumentum, esset non considerationis Philosophicæ, sed Historicæ; sic Josephus Judaicum & singularum ferè ætatum scriptores sui præteritive temporis gesta descripserunt, uti fusissimè ostendi posset ex catalogo Historicorum, tum antiquorum, tum recentiorum, Græcorum & Latinorum, quo in genere & nomine, & mente nostro tempore augustus censetur Jac. Aug. Thuanus, qui tantùm abest, ut

ut cum *Baronio* ob varium, quem in suo opere *Annalium* induit habitum, verè Protheo narrationes utilitati accommodaverit, quin potius facilè etiam cum suorum ignominia Historici fidi officium tueri non erubuerit: sed in *communi & abstractivè*, præscindendo scilicet à determinatione individualium istarum circumstantiarum.

Genus constituitur *actio*, utpote communis hostili & non hostili tanquam specie differentibus; adeoque utraque *tatior*; quale genus exigit *Philos. 1. Top. c. 1. §. 9.* utpote continens species, at non vicissim contentum sub ipsis; *prius*, quale innuit *c. XI. categ. §. 3.* Reliqua, quæ adducuntur, absolvunt naturam differentie non siæ ordine & gradu, desumpta ab omnibus causarum generibus, *Externis & Internis.*

§. 4.

Externarum causarum & hoc in genere potissima & *prima est Finis* sive principium, quod mediâ actione ut manante ab objecto alliciente & trahente ad se agens, producit effectum; isq; pro duplici habitudine *duplex: Proximus & immediatus*, qui indigitatur per ista verba: *ad injuriam propulsandam & vindicandam.* Hisce ut & per seqq. *excluditur bellum illegitimum*, utpote belli, non nisi nomen, quæ est æquivocorum conditio, commune sortitum, & aliis distingui solet in *Præsumtuosum*, quod à subditis suscipitur adversus Magistratum: *Temerarium*, quod contra autoritatem juris suscipitur; *Voluntarium*, quod sine ulla data legitima causa alicui inferitur; item quod suscipitur ob *occultas*, quas ita vocare placuit *Schönb. c. 4. causas* scilicet, 1. *ob ambitionem & superbiam.* Hæc *Carolus V. & Franciscum Gallie Regem Christianum* commisit apud *Schleid.* Hujus exempla suppeditat *Zvinger. in theat. lib. 3. volum. 20. 2.* *Ob pleonexiam*, quæ quasi seges est & materia perpetuorum bellorum. Hanc intemperiem nunc quidem temporis *Turcarum & Hispanorum & omnium ferè gentilium*, quibus res in bellis gerendis secundæ sunt, animos agitare videmus, inquit *Cl. Heiderus c. 5. de bello & pace.* Confer *Thuanum in suo opere passim.* Hoc sine *Semiramis* arma movit in *Stauobardem* Indorum Regem. *Sennacherib* *Affyrus* in *Ezechiam* Regem *Judæ.* *Crausus* in *Parthos.* *Cyrus* in *Massagetas.* *Xerxes* in *Græcos.* *Annibal* in *Romanos.* Conf. *Schönb. l. c. 3. Ob iram & odium.* Hæc adversus *orthodoxos, Pontificios* per plures annos

§. 5.

A 3

anima-

animavit. Hæc Carolus V. adversus Protestantes irritavit: hæc lanienas civiles in Gallia excitavit: Hanc Belgas & Hispanos reciprocam in perniciem armare videmus. Conf. Heider. l.c. Thuanum passim, 4. Ob metum periculorum, maximè verò pœnarum. Ita nobiles Rhodiiorum societatem contra plebem iniverunt metu judiciorum, quæ ipsis parabantur, vid. Cl. Heid. l.c. 5. Ob causas speciales, quales sunt res uxoria &c. vid. Theat. Zuing. lib. 3. vol. 20.

§. 6.

Includitur verò ulterius per istam injuria depulsionem 1. defensio tum propria, quâ quis vim à se suisque arcet; tum aliena, quâ à sociis, quibus cum societas & auxilii pacta, de qua Aristoteles Rethor. ad Alexand. Δεί τὸς ἀδικημένους ὑπὲρ ἐαυτῶν πολεμεῖν, ἢ ὑπὲρ τῶν ἐξερῶν ἢ συμμάχους ἀδικημένους βοηθεῖν. & ab oppressis, quos, inquit Lipsi. l. 5. c. 4. si graviter aliqua vis aut extrema Tyrannis urget, videtur cogere te commune societatis vinculum, ut adjutes; Qui enim, pergit ulterius è Cic. 1. de offic. non defendit, nec obstitit, si potest, injuriæ, tam est in vitio, quam si parentes aut patriam, aut socios deserat: & ex Ambros. de offic. Fortitudo, quæ per bellum tuetur à barbaris patriam, vel defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena justitia est. Et hæc de fine immediato & proximo. // 2. Invasio, qua injuria vindicatur & jure gentium res raptæ repetuntur non absque clarigatione facta, sed eadē prævia. //

§. 7.

Mediatus & Remotus; ad quem immediatus dirigitur & tendit, est pacis conservatio, vel perditæ recuperatio. Ab hac enim utpote fine, quicquid in bello mensuræ amabilitatis; & bonitatis est, originaliter resultat & emanat. Hinc Cic. 1. de offic. Ita bellum suscipiatur, ut nihil aliud, quàm pax quesita videatur.

§. 8.

Causa externa altera indigitur in definitione, eaq; Efficiens principalis & instrumentalis. Illa est Magistratus, qui instructus præsumitur ter gemino potissimum apparatu: Pecunia legitimo modo vel acquisita, vel acquirenda in usum præsidiorum & militum paranda. 2. Commeatu, cujus defectu exercitus splendidiissimi consumti sunt. Vid. Zving. in Theat. vol. 18. 3. Armis, quorum genera lustrari possunt apud rerum bellicarum scriptores, & similes in primis Gelli lib. 10. c. 25. Veget. lib. 7. c. 25. & libr. 4. c. 13. & se 99. usque ad 23. Vitruvium lib. 10. c. 19. Jun. p. 2. 99. Polit. p. 74. Rosin. lib. 10. antiq. Rom. c. 10. Sicut verò hic Magistratus nomine venit, quod imperantium titulo apud Politicos in capite de summa potestate &

juri-

*juribus Majestatis, non scilicet quivis, sed qui propriam potestatem sine superiori possidet, quæ nec soli Regi attribuenda est cum Tolos. lib. 9. de Rep. c. 1. sed cuius Reipub. perfecta, adeo ut peccarit Dux Venetorum Conradus Badvarius, quod à Conrado Imperatore jus signandæ monetæ acceperit apud Volater. Item Sebastianus Ceanus, qui ornamentis regis se indui à Barbarossa & Alexandro III. Papa *passus fuit* Contar. lib. 2. de Rep. Venet. quasi Resp. & hæc & alia jura Majestatis suâ autoritate usurpare non potuerit; ita jus tractandorum armorum consistens non tantum in cura armamentarii publici, sed & in potestate disponendi & statuendi, de indicendo ducendoq; bello non ad solū Regem, sed quamvis Reipub. perfectam & ad regalia ejus pertinere, communi Politicorū suffragio censemus. Vid. Arnif. Pol. c. XI. de summa potestate & alios plures de juribus Majestatis agentes. Hinc excluditur è definitione Bellam Civile, qui Lips. 6. Pol. c. 1. definit per arma subditorum in principem mota aut intra se, de quo non tam gerendo, quàm cavendo, uti sapienter Principi cogitandum, ita homini politico differendum.*

Instrumentalis indigitatur voce *administrata*. Administrari autem videmus per instrumenta vel *mediate*, vel *immediate*. *Mediate* & *remotius* per *Exercitum*. *Immediate* per *instrumenta bellica*. Exercitus ad analogiam corporis integralis agnoscit *caput & membra*. *Capitis* munere defunguntur *Duces* belli, in quo dum requiritur *probitas morum*, reliquæ *probitatis* species, quanquā non pari prioritatis gradu includuntur, non tantum quia est imago Majestatis, sed & quia moribus debet esse conspicuus, quia datur imitandus, ut infert *Casiod. lib. 4. Ep. 3.* aut *Cic. d. LL. Magistratum ordo vitio careto, ceteris specimen esto*. Nec enim quæ de Magistratu in genere dicuntur, ab eo in specie abluere posse existimandum. Vid. *Arnif. c. 14. Schönb. lib. 6. c. 11. per tot. Lips. lib. 5. c. 15.* & alios *cap. de officiis Rerump. in genere*. Huic virtuti debet intimè conjuncta esse scientia & prudentia, quæ posterior pro duplici *objecto* illustriori duplici modo illustrior evadit. 1. Erga *militēs* conscribendos: habito respectu ad circumstantiam *modi, loci*, quâ occasione ipsa experientia nos edocuit septentrionales, utpote à solis ardore remotiores, ad bella ceteris longè promptiores: *qualitates sive mores*; erga eosdem lustrandos, recipiendos, & auctorandos, distinguendos, ratione status & officio-

rum, distribuendos in certos ordines secundum consuetudinem vel *priscam*, Romano more in *manipulos*, & quæ inde enascebantur *cohortes*: & quæ ex hisce decem conflabantur *legiones*. Vid.

.. Gell. lib. 13. c. 4. Lips. lib. 2. de milit. Rom. dial. 3. vel *novam*, in regimen.
.. *Equitum*, quod secatur in cohortes & turmas, quæ pro arbitrio ducis & præfectorum modò plures, modò pauciores continent

Equitum, quod dividitur in cohortes & contubernia; *Rei armamentarie*, cujus distinctio vicissim dependet ab arbitrio ducis. 2. Erga *hostes* æstimandos, quo pertinet castrorum locatio, Exercitus ductio, excubiarum constitutio; obsessio preme-ndos: quo referri solent prælii & antecedentia, v. g. instru-ctio, aciei allocutio; ipsum prælium; & consequentia, v. g. cura vulneratorum castrorum sive cadaverum.

§. 10. *Milites* ducem ceu membra caput suspiciunt & venerantur, imò imitari tenentur in exprimendis virtutum lineamentis: uti verò præ cæteris virtutum moralium speciebus instructi præsumuntur fortitudine, temperantiâ, modestiâ: ita à luxu tum in cibo potuque, tum in vestitu, tum in Venere, à temeritate, & ab omni, quodcunq; ineptos eos relinquere posset, vitio alieni putandi; vid. Schönb. lib. 6. c. 22. & seqq. Lips. lib. 5. c. 13.

§. 11. *Instrumenta bellica* denotantur voce *armû*. *Arma* autem in genere dicuntur omnia, quibus noceri potest. Et sunt vel *ductilia*, seu portatilia, v. g. gladius, de quo si qua Philologica quædam observanda vid. apud Lips. l. 3. de Milit. Rom. Dial. 3. *Machæra*, scutum, quò pertinent *Galeæ* *Loricæ*, vel *vestilia*, scil. tormenta, sive *machinæ fulminales graviore*. Harum inventionem in specie *bombardarum*. Chronologi rejiciunt in annum Christi 1380. sub imperium Wenceslai, Bucholz. Func. Lips. in lib. 6. Polit. Vegetius lib. 4. de re milit. 13. & seq.

§. 12. Et hæc de causis, è quibus definitio conflata est. Circa *Divisionem* non est, cur immoremur, vel enim peteretur ab *his*, quæ sunt bello *essentialia*, & sic innotescere posset è definitione, vel peti solet ab *accidentalibus circumstantiis*, vid. loci; cujus respectu est vel terrestre, vel navale &c. quales pro varietate earundem possent esse variæ, præterquam quòd *Thalmudici* bella, quæ à sacro populo fuere gesta, duplicis generis instituunt, alia מלחמה ימית ita dicta, quæ jussu Numinis legisque suscepta sunt; alia

alia מלחמות הראשונות ita dicta, quæ pro imperio & ad ampliandam Rempubl. gessere. Vid. Petr. Cuneum lib. 2. de Rep. Ebr. c. 20.

ARRICULUS II.

Exhibens controversias circa singulas causas occurrentes.

QUESTIO GENERALIS.

In scholis an de bello differendum? A.

Reperiuntur nonnulli & maximè quidem milites illiterati, qui stomachantur homines de schola de rebus bellicis verba facere non vereri. Tunc hæc audebis homo umbratice, inquit, qui serio nunquam hostem, nunquam castra videris, nunquam denique partem ulius bellici muneris attigeris. Cic. 2. de orat. Nihilominus tamen affirmative assurgere censentur, quotquot suprâ *Autores* ex professo de bello scripserunt notati sunt. Meritò equidem culpantur Scholastici, si ex suo granario ea, quæ de bellis monenda, procuderent. At verò cum, quicquid hujus rei afferunt, non è suo, sed è penu alio vid. Philosophorum, Politicorum & maximè Historicorum promanant, quis hanc diligentiam & Reipub. juvandæ conatum improbare jure poterit? Nam quid sapientes inclytosq; illos viros fugit? cur non hic quoque rectum eorum & purum judicium? qui partim ipsi interfuerunt, imò & præfuerunt bellis: partim in Senatu & populo illo versati sunt, ubi assidua materies & agitatio harum rerum. Viderunt igitur, audierunt, & quod caput est, cū judicio observârunt causas ipsas, originesq; rerum, nec *ut quædam* solum eventuum, sed *ut quædam* ipsa. Historici certè ab omni penè ævo bella continuatâ serie & intermeratâ fide scripserunt: nec id tantùm, sed sæpè in ipsa narratione, aut extra eam in concionibus velut data opera saluberrima monita & consilia miscuerunt ad omnem rem militarem. Et sic *superbia & stultitia erit scholasticis de re militari differendis aures aperire non velle.* Lips. lib. 5. & 6. Polit.

Q. I. An Christianis pro liberare Ecclesia salutem patriam, bellum gerendum? A.

Licet alias hominis Christiani mores ad lenitatem humanitatemque, non ad truculentiam debeant esse compositi, attamen non aberraverit, si & ipsius Dei mandatis obtemperaverit, expres-

*Circa finem
quæst. 1.*

B

expres-

expressè præcipientis audaciæ improborum resistere, & inju-
stam crudelitatem à templis, tectis ac mœnibus, à vita fortunis-
que civium arcere, & inimicos bonorum, hostes patriæ, & Ec-
clesiæ pestes proffigare. *Exod. 14. Jos. 1. v. 2. & 8. v. 1. 1. Sam. 23. v. 4.*
2. Sam. 5. v. 19. Imò æternus ille rerum conditor à militia cogno-
men Dei *Zebaoth*, id est, exercituum hausit. Ipse quoque leges
tulit de bellis gerendis & suscipiendis, *Num. 10. & 31. Deuter. 13.*
20. 31. Jos. 5. Juda. 1. Sam. 15. pios Principes porrò instruit bellicis ar-
tibus, prudentiâ, virtute, autoritate & felicitate, *Psal. 18. & 144.*
Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad
prælium & digitos meos ad bellum. Quoties & quàm acriter,
Israëlitæ pro libertate saluteq; Ecclesiæ & Politicæ suæ dimicâ-
runt? quàm difficilia & ardua bella sæpè gesserunt Christiani
Imperatores & Principes, ut hostes Ecclesiæ & Reipublicæ
Christianæ repellerent! quàm pia & laudabilis fortissimi viri
vox *Joabi* ad *Abisai* *2. Reg. 10.* Esto foris & pugnemus pro popu-
lo nostro & civitate Dei nostri: quàm pulchrum est omniumq;
Principum amore imitationeq; dignum illud Neapolitani Re-
gis *Alphonfi* symbolum: *Pro lege & pro grege*: quàm verò hone-
sta apud *Homerum* oratio *Hectoris*, qui non minùs sollicitum
se esse atq; dimicare ait pro salute Trojanorum, quam avis suo-
rum pullorum impluvium curam sustinet. A natura hoc etiam
est insitum mentibus nostris, vim ut injustam à nobis nostrisq;
depellamus, si possimus, ideoq; videmus, non homines solum
omnes se tueri & suorum patrocinium suscipere, sed bestias et-
iam acriter pro salute sua suorumque dimicare. *Omnem*, inquit
Cicero, *semper vim quacunque ope possunt à corpore, à capite, à vita*
sua propulsant. Hæc itaque omnia, quando probè perpendimus,
à bellis abhorreere non possumus

Quest. 2.

Q. 2. Num omnis pax sit ineunda? N.

Pax danda & acceptanda ejusmodi, quæ mitis sit & tole-
rabilis, non insidiosa, sub cujus nomine latitat bellum, & quæ
tantum est *pactio servitutis*, *Cic. 12. Philipp.* cum aliâs verissimum
sit, cum dignitate potius cadendum esse, quàm cum ignominia servien-
dum. Candida sit & simplex, in qua salva religio, salva libertas,
salvæ leges, salva omnia, aut certè pleræque & publica & pri-
vata

vata bona subditorum, quæ animi, quæ corporis, quæ fortuna-
rum. Noli igitur existimare pacem ubique & per omnia bonam
esse. Est enim sæpenumero quovis bello durior & deterior, si ni-
mirum ficta est & fucata, & pacis nomine involutum aliud de-
novo bellum, & sic concludimus cum Dem. apud Stobæum,
serm. 48. Πόλεμος ἐνδύει εἰρήνης αἰσθητῶτερον: Bellum honestum
turpi pace anteferendum.

Q. 3. *Supremi Duces an praeliis inesse
debeant? A.*

Deus enim ipse jubet Duces præfectos in prima acie, si
pugnandum, consistere, Deut. 10. & cardo rei benè gerendæ in
Ducibus vertitur. Hi enim sunt, qui suâ prudentiâ milites in-
struunt, ut & quid faciendum & quomodo faciendum exactè
norint, ubi itaque summus Imperator non adest ad exercitum,
citiùs, quod non factum est, usus fit, quam quod factum est opus,
imò turba militaris sine duce, corpus est sine spiritu. Adde, quod
præsentia suâ robur & vires inspirat militi: nec malè *Antigonius*
olim trepidanti gubernatori (in navali prælio contra *Protopolamæi*
Duces) & multitudinem hostilium navium causanti, *Εμίδ' ἐφ'
ἐούτων πικρότατος πόντος ἀνιστάται.* Me verò ipsum, inquit, præsen-
tem, cum quot comparas? Cùm *Eumenes Imperator* ægrotaret,
exercitus pugnam detrectavit, itaque in lectica advehebatur in
campum, ut ejus auspiciis ac ductu prælium inirent. *Plut. in Eu-
mene.* E. ut & præsentis bellis, & præliis intersint, omninò neces-
sum est, nisi circumstantiæ interdum aliud suadeant. *Facta*, in-
quit ille apud *Liv. non dicta mea vos milites sequi volo, nec disciplinam
modò, sed exemplum etiam à me petere.* Frons occipitio prior est.

Q. 4. *Milites domestici an mercenariis præ-
ferendi? A. prius.*

Resp. *Lip. lib. 5. Polit. cap. 9. Domesticum militem*, inquit, *longè
semper præferam externo.* Causæ sunt istæ: Infidi sæpè exteri &
majore ex diverso mercede jus fasque exuunt. Tritum illud in-
iis propriè obtinet:

Venalesque manus ibi fas, ubi maxima merces.

Cives verò, seu ut vocat *Aristoteles 3. Ethic. c. 8. πολιτικὰ πράγματα*
honestatem, virtutem & fidem pensi habent. Cives etiam Prin-
cipes

Circa cau-
sam Effici-
cientem

principa-
lem.

Quæstio.

Instru-
mentalē.

Quæst. I.

cipes amant suos, & ipsorum pro salute vitam pacisci non verentur: mercenarii verò milites non alio, nisi pecuniæ & prædæ amore ducuntur, neque faciliè sanguinem suum profundunt pro aliena dominatione. Cives porro morigeri sunt, & ad Domini sui nutum quidlibet facere & pati audent: cæteros ob non soluta stipendia tumultuari videbis & seditiosè agere. Cives sunt modestiores, & reverentur ac suspiciunt loca, ædesq; patrias, reliquis verò nihil est rei, nihil spei, cujus gratia rem strenuè gerant.

Quæst. 2. *Q. 5. Consultumne sit, externos milites auxilios adsciscere? N.*

Sanè non expedit, nisi extrema nos cogat necessitas. Auxiliares enim isti conducti ex diversis locis nec disciplinâ inter se, nec affectione consentiunt; sine pudore flagitii, sine cura dum abeunt, fugiunt, non juberi, non regi amant, verùm cuncta ex libidine agere. Tac. 4. hist. Sæpè etiam, qui extranei in auxilium vocantur ab incolis, insidiosè tandem fiunt illorum Domini, *Daneus in aph. pol. p. 227.*

Quæst. 3. *Q. 6. Num rapinis operum dare possint milites?*

Quòd Deus honesta velit militibus pro exantlatis vitæ periculis conferri stipendia, id patet ex dicto 1. Cor. 9. Quis militat suis stipendiis unquam? *Vult enim militibus pro exantlatis vitæ periculis honesta stipendia conferri.* Postulat etiam hoc ipsa æquitas, exigit gratitudo, ut præmia reportent, qui sanguinem pro salute patriæ & religionis defensione non dubitat profundere. Sint autem vicissim milites juxta *Johannis Baptiste* hortationem *Luc. 3.* suis stipendiis contenti, ne quid ultrà appetant, multò minus ex rapinis & latrociniis victum quærant, nam tales Dei vindictam non effugient, cùm scriptum sit: *Quia tu spoliasti, spoliabunt te omnes, meminerint illius Augustini: Militare non est delictum, sed propter prædam militare peccatum est.*

Circa formam seu modum

Q. 7. An liceat insidiis uti adversus hostes?

Si aperto Marte potentia hostis conteri nequeat, uti licet insidiis: Sunt enim illæ nihil aliud, quàm occultatio consiliorum

rum & deliberatio rerum bellicarum: At qui hostem sua celat consilia, rectè ac prudenter facit. Ergò & qui insidiis utitur: probatur hoc *i. à mandato Dei expresso, quod extat in lib. Jos. cap. 8. v. 2. pone insidias utbi & c. sic Jer. 51. v. 12. Constituite, inquit, custodes, præparate insidias, quia cogitavit Dominus, faciet que, quæcunque locutus est. 2. Ab exemplis laudatissimorum heroum ac Imperatorum Josue, Abrahami, Gen. 13. Israelitarum, Jud. 20. v. 29. Jonathan, 2. Maccab. 9. v. 40. Saulis, 1. Reg. 15. v. 5.*

Q. 8. An licitum sit, terras exoticas earumq; statum explorare? A. Quæst. 2.

Licitum est, quia humanæ prudentiæ est nosse & inquirere non tantum media ad consequendum finem fructuosa, sed etiam impedimenta & remoras intelligere, quibus non sublatis consilia conatusque omnes pessundari necesse est. Licere hoc probatur etiam exemplis *Mosis Num. 1. v. 3. Jos. cap. 7. v. 2. Judic. 1. v. 24.* Nec quicquam omnibus & temporibus & locis fuit pervulgatus. Sæpius enim etiam legati publico nomine simul exploratores agunt clanculum. Hoc de *Attila Hunnorum Rege* memoratu dignum: Is ad quatuor imperii sui limites exploratores habebat dispositos, quorum opera pervestigabat omnia, quæ vicinis in regionibus agerentur, & inprimis quidnam sui molirentur hostes ad Occid. *Colonia* ad Orient. in littore *Tanais*, ad Septentrionem in *Lithvania*, ad merid. *Jadara Ferdinandus Consalvus Dux* nominis inclyti *Hispanus*, cum rationem belli *Neapolitani Ferdinando Regi Hispania* reddere jussus esset, aliquod tonnas auri in exploratores contulisse fertur, & quidem tanto cum scenore, ut *Saracenos* in regno *Granatæ* & totum *Neapolitanum* regnum in *Hispanorum* potestatem redigeret. Eligendi autem sunt ad explorationes non quilibet, sed periti, magnanimi, fideles, taciturnitatis amantes ac providi. Unde pulchrum etiam in *Annibale* elogium: *Omnia ei hostium, haud secus quam sua nota erant.*

Q. 9. An exploratio per sortem sit licita? N. Quæst. 3.

Ex rebus enim fortuitis exploratio non est facienda: pugnat cum prudentia, quæ deliberat de iis rebus, quæ sunt *in potestate*, at res fortuitæ non sunt *in potestate*. Jam fors est res fortuita. Ergò ex sorte

NB.

forte exploratio non est facienda. Minor probatur: quia fors non habet certam & determinatam causam, cur in hanc vel illam partem cadat: hinc Cic. lib. 2. de divinac. In sorte, inquit, temeritas & casus non ratio, nec consilium valet. Tota res est inventa fallacis, aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.

2. Res superstitiosa & gentilis non est licita: Atqui fors est res superstitiosa & gentilis. Ergo. Minor probatur, quia fortis jactus abducitur animus à divina providentia ad fortuitos casus, quibus vulgus solet vim peculiarem tribuere. Deinde inter gentes fortes fuerunt usitatissimæ, nec fuerunt minima pars Idolomania: nam per eas nonnunquam oracula consulebant, & de rebus futuris divinabant, cujusmodi erant Lycia, Delia &c. de quibus Cic. lib. 7. de divinac. His addo interdium manifestum Deut. 18. v. 10. ne inveniatur inter vos augur. Ebraicè שׂוֹנֵן quidam vertunt sortilegum. Radix שׂוֹנֵן significat curiosa, vel potius superstitiosa notatione, sive arte deprehendit aut animadvertit.

Quæst. 4.

Q. 10. An in contractibus dolus sit immiscendum? N.

Pugnat enim hoc cum lege Naturæ, quandoquidem nemo forsitan patienter ferat, ubi se ab altero dolo circumventum intellexerit. Adde, quod Deus ipse à contrahentibus fraudem abesse severè præcipiat 1. Theß. 4. v. 6. Additur ratio gravissima à Dei altione: quoniam Dominus est in dolo de his omnibus. Et Ps. 37. v. 14. Prohibe linguam tuam à malo.

Quæst. 5.

Q. 11. An hostis vilior sit contemnendus? N.

Periculosum est contemnere & floccifacere hostem, id quod fit ex confidentia propriæ potentia, quam Deus solet tragicis eventibus punire. Nam victoria non est penes multitudinem & copiam, sed obrigit iis, quibus Deus favet, sicuti David canit Psal. 32. v. 16. non salvatur Rex per multam virtutem, & gigas non salvabitur in multitudine virtutis sue: Fallax equus ad salutem. Item Psal. 44. v. 4. Psal. 107. v. 14. Id quod patet exemplo Israëliitarum Josue 7. qui cum Hainos tam parvipendunt, ut à pugna planè & inutile putent adversus illos totum exercitum educere, facile in fugam convertuntur. Sic quoties divina ultio pugnan-

pugnanti obstat, nihil refert maximas copias ab exiguo & parvi numeri exercitu fundi ac prosterni. Cum *Alexander Magnus* contra *Darium* pugnaret, vix ex ipsius cohorte centesimus miles respondebat millesimo ex parte *Darii*, & tamen palmam obtinebat. Hoc est, quod *Assaph* orat 2. *Par. 11.* Domine, non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxiliieris, an in pluribus.

Et jam tantum est.

Concluderemus hoc assertionum agmen è militibus quasi domesticis collectum, nisi placuisset alios è variis disciplinarum cohortibus evocare & in palæstram publicam producere. Sistimus ergò

I. E CRITICA.

1. Uti & sibi & nobis satisfacit *Cl. Heins.* in *Proleg. super Aristarchum*: Critica, à qua una omnium disciplinarum antiquarum, si ut debet in autorib. adhibeatur, restauratio speranda est; Finem esse veritatem: ita nec sibi alibi in *Proleg.* distinguenti cum *Wodwero* in *Polymathia* Criticam in tres partes $\tau\epsilon\chi\nu\alpha\iota\iota$, $\epsilon\lambda\eta\gamma\mu\alpha\tau\iota\sigma\mu\omega\varsigma$, & $\omega\epsilon\lambda\epsilon\gamma\mu\alpha\tau\iota\sigma\mu\omega\varsigma$. Specialiùs acceptâ voce, nec nobis satisfacit dum ejus subjectum, si ve argumentum $\nu\alpha\iota\iota$ $\alpha\iota\mu\iota\theta\alpha\delta\delta\omega$ esse pronunciat.

2. Quemadmodum *Gregor. de Valent. T. 1. D. 1. q. 1. p. 5.* ad eliciendum genuinum Scripturæ sensum utile censet callere Græcas & Hebraicas ob earum, quos vocat, proprios modos, modò per Græcam intelligat *Hellenisticam*; ita minùs rectè cum *Dried.* ex *August.* uti videri vult *lib. 2. de doctr. Christ. c. 5.* non esse profus necessariam pronunciat. Hispanico enim acumine non digna est ejus ratio: *Posteaquam*, inquit, *tam multi sunt, qui Latine bene & doctè explicuerunt difficultates omnes, quæ ex linguarum proprietate oriuntur.* Reclamat enim utilissimus labor Criticus, quem velut posthumum exantlârunt tum ipsius post eum gregales, tum purioris religionis vindices, superioris infuper ætatis Doctores, cum postposuerint evolutionem nominis, quæ *Heinsio* venit sub notione $\tau\epsilon\chi\nu\alpha\iota\iota$, sæpè infeliciùs devolutos ad definitionem rei, quæ eidem venit sub notione $\tau\epsilon\chi\nu\alpha\iota\iota$ & $\tau\epsilon\chi\nu\alpha\iota\iota$ evincit. Vid. *Mald.* præ innumeris locis aliis in *Matth. 12. v. 20.* *Heins.* super 2. *Pet. 1. v. 3.* circa vocem $\alpha\epsilon\sigma\tau\eta\tau\iota\sigma$.

3. Ut ut *Val. T. 1. D. 2. q. 1. p. 1. §. 19.* Divinitatem Christi aliquot

mirra-

mirabilibus probare conantis, & opera & voluntas laudanda veniret, tamen dum Sibyllarum prædictionibus eandem evincere laborat, laudabilis forsan esset voluntas, non opera. Vix enim ex infallibilibus notis Criticis demonstrari potest, uti *Hermetis Trismegisti*, ita *Sibyllarum vaticinia* non esse supposita. Vid. *Casaub. Exercit. I.* Nec tamen in eo probando rationi sine ratione à Rationali lilla Vedelio illata, *Exercit. III. ad Epist. Ignat. c. 17. n. 4.* utpote à testimonio humano negativè innitemur.

- 4. An quando pro tempore ex historia passionis Johan.
- XIII. c. 3. audimus, de *cardo* ^{rectius} intelligatur probata,
- pretiosa; deducta voce *deus* ^{quæ} *misericordia*; cum *Heins. in Arist. an liquida*
- deducta *deus* ^{est} *misericordia* cum *Maldonato* in conflictu dicemus.

II. E LOGICA.

Nihil proficiunt *Photiniani*, dum orthodoxiam circa distinctionem relationum in *Artic. de Sacrosancta Trinit.* principio illo. *Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se*; malè applicato labefactare conantur: quibus tamen in illo explicando nec *Thomas quest. 1. p. 28. artic. 3.* nec *Capreolus 1. sent. D. 2. p. 3. q. 1.* nec *Cajet. p. 1. q. 28. art.* satis firmiter occurrunt.

III. E MATHEMATICA.

Matheseos objectum constituere non *quantitatem*, ex tam licet qualitatis. sensibilibus, in se consideratam cum habitudine ad substantiam, an solùm *proportiones quedam & proprietates, quæ ad eas consequuntur, non per causalitatem realeam, sed per consecutionem illativam*, ut statuit *Ruiger. lib. 1. Metaph. c. 1.* utrum verò conformius?

IV. E PHYSICA.

1. Toties heterodoxæ religioni additi *Philosophi, Philologi & Historici* à veritate deviant, quoties isti stolam *Philosophi, Philologi, Historici* exuunt, ut induant purpuram *Patroni*; Exemplo esto *Mendoza Disp. 2. §. 18.* Idem (scil. quid de corpore Christi in triduo dicitur fuisse commune substantiam formæ viventis & cadavericæ) patet in *sanctorum reliquiis, quibus nullus deberetur cultus, nisi in illis maneret aliqua pars sanctorum. At non remanet forma & materia.*

2. Et recte rationi & propria hypothesei adversari putamus. *Resp. Menasse Ben Israëh, defendentem celebrem ac decantatam, & in*

& in non exiguae auctoritatis, ut vocat, libro *Zoar* approbatam *Cabbalistarum* opinionem in scripto novissime edito de *Resurr.* l. 1. c. 8. de Transmigratione animarum sibi cum Platonice & Pythagoricis, Simone Mago, ut apparet ex *Tren. lib. 1. c. 20. Manichæi*, teste *August. heres. 46. Hereticis Albigenibus*, teste *Antonino 3. parte Historiali tit. 19. c. 1. communem*. 2. De compositione Angelorum, *Problem. de Creat. 12.* 3. Animam non esse totam in qualibet corporis parte. Quoad prius patet: quoad posterius ita procedimus: Quicquid intellectus percipere nequit, illud fieri non potest. Atqui 1. transmigrationem animarum, 2. compositionem spirituum ex elementis subtilissimis, 3. Animam non esse totam in qualibet corporis parte, intellectus percipere nequit. Ergo. Majorem & ipse & *Badrasi*, quem citat, in *Epist. ad Artibam*, negare nequit. Ponit enim uterque conversam, vid. l. 1. de *Resurr. c. 4.* Ergo convertentem admittant, necesse est. Minorem petenti ex professo demonstrabimus, & simul quo conamine & felicitate *Abravanel* in *Commentariis, ad legem divinam Arist.* rationes Platonice oppositas in gratiam transmigrationis refellat, audiemus.

V. E METAPHYSICA.

In *Metaphysicis* demonstrari attributa de subjecto, non obstante, quod attributa, etsi realia sunt, non nisi ratione distinguantur. 2. Attributa de Deo, quæ vocant *Scepiroth*. ad quæ omnes res reducuntur secundum *Rabbin.* non ceu radii solares de Sole, ut cum *Insipientibus Damascenis* insipienter statuunt, *Rabbini* apud *R. M. Ben Israël.* & ipse *Probl. XVII. de Creat.*

VI. ETHICUM.

1. An assertio *Aristotelis 2. Eth. c. 7.* In omnibus mediocritatem esse laudabilem: extrema vero nec recta, nec laudabilia, sed vituperatione digna haberi, sit generalis, procedens de virtutibus & moralibus & intellectualibus, ut sentiunt *Thom. 1. 2. q. 64. a. 3. Valent. T. 2. D. 5. q. 7. p. 1?*

2. Voluntatis principium motivum exterius solum Deum esse contendimus cum *Thom. p. 2. q. 9. art. 4. & 5. & 6. Val. Tom. 2. in l. Thom. cit. D. 2. q. 4. p. 3.* nec tamen huic exclusivæ aliquid derogatum ibimus, dum in plura subjecta, v. g. corpus celeste, participationem prædicati cadere dicimus.

VII. E POLIT.

E numero *causarum* Rempubl. corruptentium & evertentium excludimus *astra*, adeoque *genethliaca*, *conjunctiones superiorum planetarum*, *revolutionem Eccentrici terræ*, *Cometas*, *Ecclypses*.
Vid. *Arnif. lib. 2. Polit. c. 2. per tot.*

Præstantifs. & Doctifsimo

Dn. Respondenti, Disputationis eruditæ Autori.

Sl juvat altijugos Martis meditarier ignes,
Si, Bellona, tuis incubuisse focis!
Ut tibi dissimilis surgat pax candida partus,
Delitiæ astricolum, gloria terrigenum!
Cur minus e auricomas Phœbi terigisse favillas,
Eusebie alitronas, doctæ Philippe, faces!
Quin tibi confurgat pralustris meta laborum
Sors bona terricolum, sors nitida astrigenum.

Amicitia ergò f.

M. J. C. S.

Honori

Doctiffimi DN. RESPONDENTIS,

Amici sinceri.

Epigrammatum Binio.

I.

ET fremit, & furit, & frendet mucrone tyranni,
ferreus & sonipes Mars, cataphractus eques.
Ante oculos errant incendia, lerna malorum,
Arma, cruor, cades, Exul abactus agris.
Quis tandem hospitium Musis & Apolline dignum
concedet, quevis si lutulenta jacent.
Si terram Irene cœlis illata relinquit;
Si tot cruda Eridos seminat poma ferunt.
Efferæ barbaries se terris inferet ultrò;
Nam Musæ, mutæ sunt, pia fama, fames.

SAT

Sat bombis, lituisq; datum est, lacrimaq; calenti,
quam ciet harrisanâ Mars sicilice ferox.
Vixit at in cœli DELS, & nec vivere nostrum
esset, nî noster viveret Immanuel.
Is, quæ grassatur, dum querit abyssus, abyssum
compscet; benè nam, quod facit, omne facit.
Quæ volvo, affabrè dum dulcis Amice resolvîs
naturam BELLI, PACIS & ingenium.

II.

Cedit ut hasta togæ, sic laudis adorea certa
& punctum SOPHIES cedit, Amice, tibi.
Bella duella paras, quæ bella duella probantur,
Et BELLI & PACIS tempore puncta merent.

Amicitia & fausta adclamationis ergo
inter suspiria scrib.

M. Gothofr. Schreiterus,
Annæb. Misn.

De bellis bellum, belliq; incommoda desles,
Et tamen in bellum teq; tuosq; vocas.
Res rara est, pugnis pugnam impugnare duobus,
Et pugnam pugnis tot quoque suscipere.
Res, inquam, rara, & Seldeno Præsîde digna est:
Selden enim rarum Teuto vocare solet.
Hoc tamen ingenue doctrine copia rara,
Et rarum illius postulat ingenium.
Ingeniumq; tuum, Respondens fortis & acer,
Quem nunc Mars plenâ trudit in arma tubâ.
Ite ergo & pugnate: horas, mihi credite, post tres
Vestri hostes subito terga fugamq; dabunt.

Gratulabund. de prope-
bat.

Christianus Basewitz.

כו"י:

על-דקרוק ידוד השקי
 משלום ומלחמה:
 אלהים מחסה טוב לנו
 אלהינו עז צרינו:
 יהוה אל גבור תמיד
 ועמנו חנוך יעמור:
 וכל-מלחמת המצוקות
 ישפר בעז מצוקות:
 חנית יהוה מכל אגרוף
 עגלות יה באש ישרוף:
 שלמנו יהוה ישיב
 ונתהלל באשר הטיב:
 שמע שומע אל-קול קולי
 מקבל שמענו אלי

Quo voto calidissimo Dn. Respondenti *συνοίκα*
ὁμοσεπίτα ac sympatriotæ suo *ὀλοψύχως* di-
 lecto applaudere Lmq; voluit.

Fridericus Cahlenus Philof.
 & SS. Th. Stud,

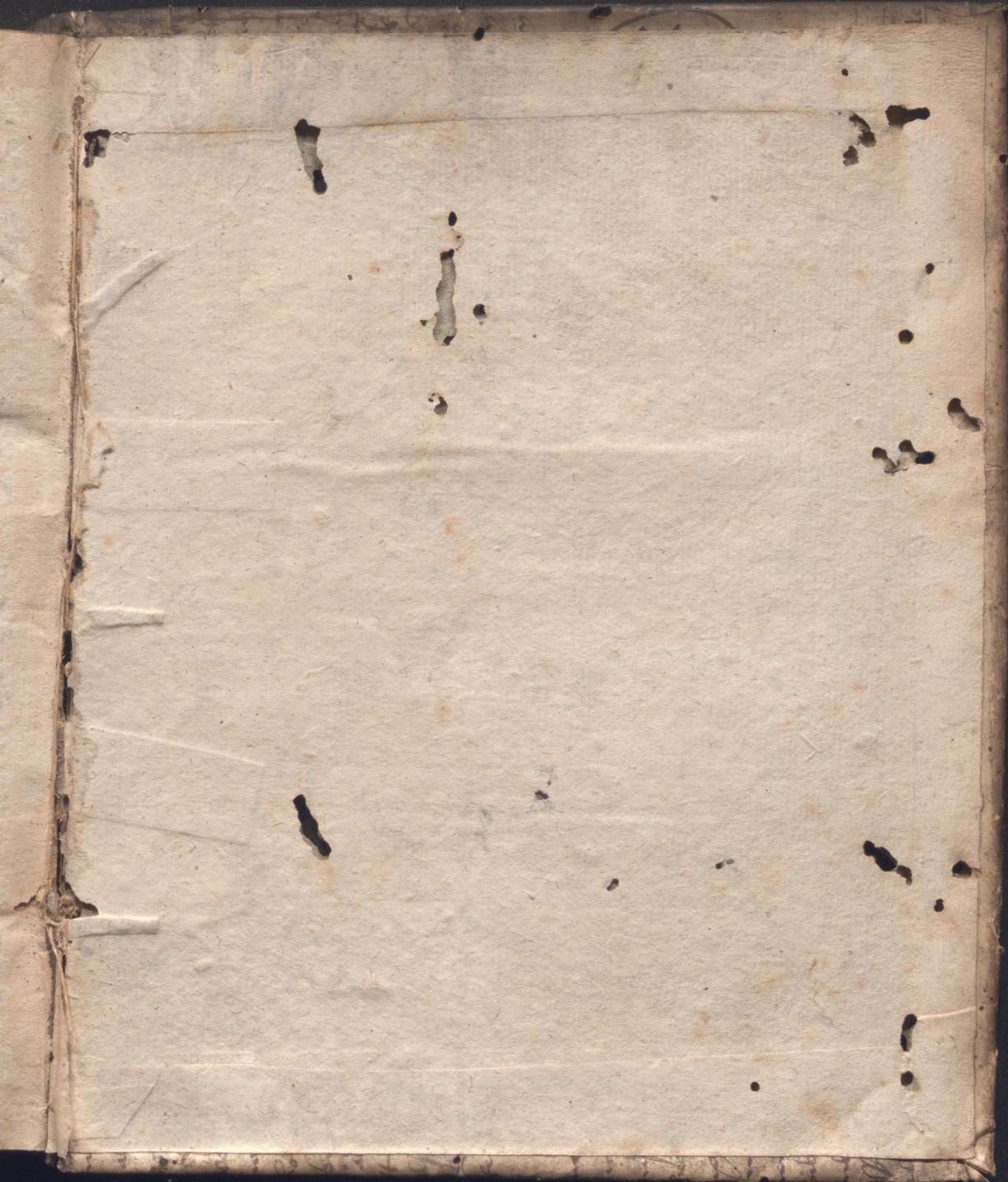
L Ipsiaci, Frater, claris adamate Camœnis
 Salane gestis pulpita adire Sophiam:
 Gratulor ergò tuis imo de pectore ceptis
 Ter magnum fovam mente precante vocans.
 Auricomâ de sede tuis indulgeat ausis,
 Et statuas pugna leta trophæa tuae.

φιλαδελφίας ergò appo-
 nebam.

Christianus Herbstrew/
 Merseb, Misn,

FINIS.

32 #

DISSERTATIO POLITICA
De
BELLO & PACE,
Quam
Sub gratiosissimis Domini
DEI Zebaoth auspiciis,
Consentiente & approbante Amplissimo
Philosophico Senatu,
In illustri Salana

